

İLİMLER TARİHİMİZDE
AYDINOĞLU İSA BEYLE ŞAHSINA AİT
MECMUANIN EHEMMİYETİ HAKKINDA

Ord. Prof. Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Türk Tarih Kurumu üyesi

Anadolu Beyliklerini de birer birer içine alan Osmanlı İmparatorluğu Selçuk devletinin fâsılasız devamıdır. Selçuk devletinin Anadolu'nun muhtelif yerlerine gönderdiği yarı müstakil âmirler ve valiler vaziyet, imkânlar ve fırsat müsait olunca hepsi kendi başına buyruk olarak müstakil hareket etmişler ve bu yüzden aslî ve onların ferî'leri olarak birçok devletler teşekkül etmiştir ki bunlara biz Anadolu Beylikleri diyoruz. Uç Beylerinden olan, memleket lehine ve Bizans'ın aleyhine topraklarında muvaffakiyetlerinden dolayı bu gibi fütuhata devam etmek üzere Selçuk Sultanı, Osman Bey'in istiklâlini de tanıdı. Germeyanoğlu da bir taraftan kendi başına bir Bey. Onun da âmirleri var. Bunlardan Aydın Beyi İzmir ve civarı fütuhatına memur eder. Muvaffakiyeti ve yeni imkânlar bunu da karşımıza bir beylik olarak çıkardı. İşte bunun torunlarından "Fahrüddevetü vel Milletü ved Dünya ved Din Çelebi İsa Bey bin Mehmed bin Aydın" İsa Bey (749-793/1348-1391) babası ve dedeleri gibi Anadolu'da fütihat ile birlikte dinî ilimleri önce o zaman İslâm medeniyetinin resmî ilim dili olan Arapça ile okutturdu, sonra da millî dilde mahallî ilmî gelişmeleri kolaylaştırmak için Türkçe eserler tanziminde âmil oldu. Bu suretle yalnız fütihat ile bir memleketin ileri gidemeyeceğini ve mutlaka ilmî çalışmaları yerleştirmek ve her yeni yerde bunu hükümlerle kılmanın esas olduğunu kavramış bulunarak yalnız siyasi değil bu ilmî ve ruhî ilerlemenin de başında kalmıştır. Bir hükümdarın yeni kurulan ve bir asırdır bir takım haricî hattâ civar ve dahilî gailelerle tutunmağa gayret ederken ilim ve sanat çalışmalarına bu kadar hız verebilmesi Anadolu Türklerinin İslâm ilim ve medeniyeti çevresi içinde millî ve mahallî görüşlerinin de ileri olduğuna bir misal teşkil eder. Bundan bugün için alınacak ders bir memleketin ilmî çalışmalarının hakikaten ön safta tutulmasının mecburî olarak nazarı itibara alınması hususudur.

1923 denberi Cumhuriyet devrindeyiz. Fakat Türkiye bugün Osmanlı İmparatorluğu'na vâristir. Onlar da Anadolu Beyliklerinin ve o yoldan da Anadolu Selçuklarının vârisidir. Yani biz hepsine tevarüs ediyoruz. Hem de aynı nesilden ve aynı kültürden geliyoruz. Mazî bizden ayrı ve bize yabancı değildi. Nitekim ayrı Beyliklerdeki halk hep bugünkü gibi bizimdir. Hiçbir fikir ve düşünce ayrılığımız yoktur. Hiçbir yabancılık hissetmiyoruz. Aydınöğulları zamanında ilim yalnız onlara has değildir. Anadolu Türk toprağının her bucağında birbirine aykırı olmayan ilim ve sanat çalışmaları vardır. Bunlar mahallî gibi görünürse de aynı esastan gelmektedir. Bu kadar yakınlık ve benzerliklere hayret edilir. Bu hareketlerin başında bulunanlar takdire cidden lâyıktır ve bunlardan biri de Aydınöglu İsa Beydir.

Malûm olan Aydın Beyleri ilim ve sanatı himaye hususunda âdeta birbirleriyle müsabaka etmişlerdir. Birer vesile ile hepsinin isimleri yaşar. Bilhassa ilim adamlarını himaye hususunda Anadolu'da diğer Beyliklere de misâl olmuşlardır.

Aydınöğullarından Mehmed ve İsa Beyler, Mısır'da senelerle tahsilden sonra Mansure "Kalavun" hastahanesinde uzun zaman başhekimlikte bulunan ve o vazifesi esnasında Arapça olarak ilmî ve tıbbî mevzularda teliflerde bulunan Konyalı Hacıpaşa "Hızır bin Ali bin Elhattab" Mısır'da bulunduğu esnada kendisini himaye eden Aydınöglu Mehmed Bey'in daveti üzerine payitahtları olan Birgi'ye gelmiş, hekimlik etmiş ve hattâ Ayasluk'ta şer'î ilimlerde de ileride olmasından kadılık yapmıştır. Buralarda mühim telifleri vardır.

Tıptan "کتاب الکمی الجلال"ı bu vazifede iken yazmıştır¹. Şifaul Eskamı da burada telif eder.

Hayat ve eserlerinden bâhis eserimizde bunlar ayrıca yazılmıştır. Hacı Paşa II. Sultan Murad'ın saltanatı ilk senelerinde vefat ederek Birgi'de Hızırılık'da defnedilmiştir.

Babasının davet ettiği Hacı Paşa'yı Aydın Beyi İsa Bey de çok tekrim etmiştir. Pederi tahsiline itina göstermiştir. Esasen Mehmed Bey'i de bütün İslâm âleminde meşhur ve Tire'de tedrisle meşgul bir âlim olan İbni Melek yetiştirmiş ve onu ilim muhibbi yapmıştı.

¹ Manisa K. N. 1788 nüshası "Te'lifi Eşşeyh ül İmam ül Alim Celâlüddin Hızır bin Ali bin el Hattab el Maruf bil Hacı Paşa Kadîi Ayasluk el-Mahruse".

Hacı Paşa'nın İsa Bey'e ithaf ettiği eserlerin hepsini Arapça yazması dikkate değer. Zira elimize geçen ve burada bahis mevzuu edeceğimiz mecmua da İsa Bey'in iyi Arapça bildiğini hatırlatmaktadır. Hacı Paşa İsa Bey adına da şu eseri yazmıştır:

“Mesalikül Kelâm fi Mesailül Kelâm” Kadîi Beyzavi'nin “Tavâliül Envar” ismindeki eserinin Hacı Paşa tarafından şerhidir¹. Şerhi Tavâli'i Hacı Paşa diye meşhurdur. Fatih K. No. 3037 de kayıtlıdır. Vaktiyle câmie vakfedilmiştir.

Mukaddimedede tâzîmkârane bir ifade ile ...Fahrüddünya ved din İsa bin Mehmed bin Aydın Azzamallahü kadrehu ve sultanehu ve ekreme şanehu ve bürhanehu... diye eseri İsa Bey'e takdim etmektedir. Sonra kavluhu... diye başlar. 258 varaktır. En sonda bunun tasnifinin Evaili Saferi Sanî 781 (1379) de yapıldığını bildiriyor. Bizzat Hızır bin Ali Hacı Paşa'dan bir zat bu eseri 25 Zilkadede okumağa başlamış ve Rebiyülâhur ayının sonlarında bitirmiştir. Demek bu âlim o zamanlarda Mevlâna Celâleddin diye adlanmıştır. Bu nüsha çeşitli aharli kâğıtlara belki müellifi hattıyla yazılıdır.

Kitabüşşifa fittup¹ “meşhur Şifaül Eskam ve Devaül Âlâm” eseridir.

Hacı Paşa bu mühim tıp kitabını 782 (1380) de Ayasluk'da 4 makale üzerine telif etmiştir. El yazısı ile nüsha Topkapı Sarayı Müzesinde III. Sultan Ahmed Kütüphanesinde No. 2070 de kayıtlıdır².

Hacı Paşa'nın Türkçe bir de “Müntahabı Şifa”sı vardır ki Aydınoğlu Mehmed Bey namına üç babda yazılmıştır. “Şifa ül Eskam”ın hulâsası sayılır³.

¹ Osmanlı Müellifleri, cild 2.

¹ Hekim Ayaşlı Şaban Şifaî Efendi kıymetli bir eseri olan “Şifaiyei fittup”de bundan bahsederken “Aydın emiri İsa bin Mehmed bin Aydın namına Şifaül Eskamdır” der.

² Bir nüshası da Süleymaniye Umumi Kütüphanesinde Yeni cami kitapları kısmında No. 921 dedir. Hacı Paşa'nın başında boş bir yerinde “Tarihi Âli”den naklen biyografisi ve Kitabüş Şifadan bahis bir Arapça kıt'a vardır.

³ El yazısı ile olan nüsha Topkapı Sarayı Müzesinde III. Sultan Ahmed kütüphanesinde bulunuyor. Birer nüshası şimdi kitapları nerede olduğu bilinmeyen Tire'de İbni Melek ve Manisa'da Muradiye Kütüphanelerindedir. Bir diğer nüshası Konya Müzesinde No. 2832.31.2.E'de gördük.

Bu “Hülâsatül Emraz vel Eskam vel Menami minel Emrazı vel Âlâm” adını verdiği eserin mukaddimesinde Hacı Paşa Halifei Resulullah-ı fil Müminin İzzül İslâm vel Müslimin Fahreddünya veddin İsa bin Mehmed bin Aydın’ı Arapça olarak medhettmektedir. Diyor ki:

(Bu memduh ile maksudum, Sultanı âlim u âmil, Bâzil-ü adil-ü adlü insaf kavaidinin hâmisî, Cevrû itisaf rusumunun mahisî, fesad kibirlerinden beldeleri temizliyen rahmet ve re’fet alâmetlerini halk için izhar eden, fazilet deryası iyiliği ve cömertliği ile herkesi ihya eden, hak taliblerini muradlarına ulaştırın, âdasına muzaffer ve genişliği ile beraber Arzı düşmanlarına dâr eden, her gönülde Mahmud, her lisanda memduh, yerlerde ebvabı hayratın fatihi, âlemlerde esbabı hasenatın banisi, Ahkemülhâkiminin teyidi ile mümtaz, bütün halaik üzerinde zıllullah, müminler arasında halifei Resulullah, İslâm ve mümininin izzi, din ve dünyanın fahri Aydınöğlü Mehmed’in oğlu İsa, Şark ve Mağrib’de ihsanı gölgesi, uzun ve saltanatı çadırı mekâsıt ve metalibin gerçekleşmesi için maksud olmakta devam etsin, Medinei devleti hakkı riayet için hısnı hasîn ve me’meni ma’deleti halkın sıyaneti için rüknü rekin olmada daim olsun.

Ben bu kitabı onun huzuruna takdim etmekle beraber ona hediye etmekten kasdım حجره ثمره = Hurma celbeden gibi değilim ve ehli vebere fesahat ihda eden gibi değilim. Çünkü o bir güneştir ki ulema onun nurlarından nur iktibas ederler ve bir bahirdir ki hukema onun nehirlerinden birer avuç avuçlarlar. Şu kadar ki ben kuvvet ve takatim kadar onun nimetlerinin şükrünü yapmak istiyorum. Her ne kadar benim ibarem onun vasfına erişmekten kısa ise de onun mehamidini zikre muhabbet ve misk kokulu dualarımı onun için çoğaltmak ve anber kokulu senalarımı ona koklatmak istedim.

Allah âlimler üzerine onun gölgesini, feyzini daim etsin ve âlimlerden onun insaf ve adlîni selb etmesin. İşte bu bir duadır ki red olunmaz, çünkü bu dua bütün esnafı mahlûkata şamil hayırlı bir duadır.

Bu kitaba “Şifaül Eskam ve devaülalâm” diye ad verdim. Dört makale üzerine tertip ettim...¹

Aydınöğlü İsa Bey’e ilme olan bu merak pederi Mehmed Bey’den 712-733 (1312-1333) gelmektedir. Nitekim bu Aydınöğlü Mubari-

¹ Müderris Bay Hazmi Tura’nın maalen dilimize tercümesinden.

züddin Mehmed Bey adına “Kıyası Enbiya” ve “Tezkiretül Evliya” eserleri tercüme edilmiştir. Mehmed Bey aslı Arapça olan Hakim Bereket’in kaleme aldığı “لباب النخب”in Türkçe tercüme edilmesini arzu etmiş, Farsçasına “Tuhfei Mubarizî” ismi verilmiştir. Çok sade Türkçe bu nüshanın “Hudavendi Azam, el Melikül Ümera Mubarizüdevletü ved Din el Mucahidül Gazî Halifet Alp ibni kuli bin Türkânşah”a ithaf edildiğini görüyoruz. Kitap 4 bahis “asıl”dır. Her fasılda birkaç fasla ve onlar da birkaç ta’lime ayrılıyor. Üçüncü asıl 9 fasıldır. İçinde hıfzıssıhhaya aid bahisler vardır.²

Selefi ve biraderi Umur Bey de ilme meraklıdır. 748 (1348) de İzmir’i fetihden 4 sene sonra Frenklere (Bahri Sefid sahilindeki Avrupalılara) hücumu sırasında şehid olmuştur. Ayrı bir yazımızda bildireceğimiz üzere Kelile ve Dimne. Mesud tarafından kendi adına Türkçe tercüme edilmiştir. Bir nüshası Lâleli Kütüphanesinde No. 1897 dedir. İbni Baytar Müfredatı Tıbbı da yine Umur Bey adına Türkçeye tercüme edilmiştir. Bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi III. Sultan Ahmed Kütüphanesinde No. 2113 de duruyor. Müellif hatıyla nüshası Edirne’de Selimiye kütüphanesinde dir.

İsa Bey’in Ayasluk’da inşa ettirdiği meşhur camie 30 cüz büyük kıt’ada Kuranı Kerîm vakfetmiştir. Bunlar zamanla dağılmıştır. Üçüncü cüzünü Mühendis Ekrem Ayverdi’de gördük ve örneğini aynen aldık. Başta

(وقفه الملك العالم العادل فخر الدنيا والدين عيسى بن محمد بن آيدن عظمه الله قدره جامعه الذي انشاه في مدينة اياثلوغ المحمية وقفاً صحيحاً لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث فن بدله فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين .)

ibaresi vardır. Bu her cüz’ün başında da olmalıdır. Nitekim bu üçüncüsünde altunla yazılmış bir halde vardı. Bütün bunlar Aydınoğlu ili dahilinde Anadolu’da Selçuk esasından gelen tezhib usulüyle hazırlanmıştır.

İsa Bey zamanında selef ve haleflerinde olduğu gibi ilim ve sanata kıymet verdikleri bıraktıkları âbideler ve bu eserlerle ortada durmaktadır. Bütün bunlar toplanacak olursa Anadolu Türklüğünün Selçuklar, Beylikler ve Osmanlılar zamanındaki ilim ve sanat hareketlerini daha esaslı takip etmek ve bir sentez yapmak imkânı hasil

² Bu tetkik Konya’da Koyunoğlu “Kitabı Tuhfei Mubarizî lubabün nuhab der ilmi tıp” nüshasından ayrıca Mesud Koman tarafından Enstitümüzce neşredilmiştir. Oradan telhis edilerek buraya alınmıştır.

olacaktır. Şimdilik bu muazzam konuya hizmet emeliyle bilhassa Aydınoğlu İsa Bey'in ilimler tarihindeki mevkiine bir misal veriyoruz.

İsa Bey'in ilim ile yakından ilgilenmesine en mühim misal memleketimizde en eskilerinden birisi sayılmağa değer el macmuasıdır. Selçuklulardan beri gelen bir teâmül ile her mühim şahıs ve şahsiyetin defteri vardır. Bunda kendisi ve gerek yanındakiler hayatında muhtelif Şark dillerinde medlullere ehemmiyet veriyorsa onlar, ufak ve kendisince ehemmiyetli hâdiseler olmuşsa bunlar ve çeşitli konularla ilgili ise bu kısa veya uzun mevzular defterinde yer alır. Bu da vefatından sonra muhtelif ellere geçer ve yeni sahipleri de bunu devam ettirirler. Bu veçhile bunlara muayyen bir isim vermek kabil değildir. El mecmuası diyoruz. İsa Bey'in de böyle zamanının abâdi kâğıdı ile ve devrinin cildiyle bir el mecmuası vardır. Kabı içinde sıcak damgalı süsler vardır. Zannımızca vefatından sonra belki bir müddet kimsenin eline geçmemiştir. Tire Kütüphanesine 1318 (1900) de mal oluncaya kadar nerelerde durdu bir şey diyemeyiz. Bu çok mühim mecmua kendisinin birçok misallerle tebeyyün ettiği üzere cidden âlimleri yalnız himaye etmekle kalmıyarak bizzat ilme de meraklı olduğunu bildirmesi noktasından kıymetlidir.

Bir defa bu deftere kendisi hakkındaki medhiyeleri, kıymet veren bir hükümdar olması dolayısıyla kâtiplerine yazdırmıştır. Onun buraya kaydettirdiği veyahut bizzat yazdığı mevzular pek çok ve çeşitlidir. Takvime kadar ehemmiyet vermiştir. Beylik ettiği Aydın-ogulları tahtı hakkında siyasi mahiyette yazılarla beraber ilimler tarihimizi zenginleştirecek olan bu gibi hazineleri de aynen ve hattâ bazı mühim yerlerini faksimile olarak neşretmelidir. Biz bu vesile ile de başına "Divanı Farisi" diye yazılmasından belki dikkat nazarını çekmiyen bu el mecmuası mündericatinin ancak fihristini verebileceğiz. Bütün bunlar toplanırsa çeşitli mevzularda inkişaf etmiş olan ilimlerimizin ve âlimlerimizin bir tarihini yapabiliriz. Bu arada bu zatın ve el mecmuasının bu hususta bir kaynak olabileceğini ifade ederim.

Bir de Anadolu'da bulunan bu gibi kıymetli ve ehemmiyetli vesikaları, pek mühim ise merkezlere alıp bir numara tahtında herhangi bir kitaplığa mal etmeyi de düşünmemeli ve bunları yerlerinde bırakarak ilim yolunda da çalışan turistleri oralara celbe birer vesile vermeli ve Anadolu'muzun ziyaret edilmesi icabeden

yerleri bu gibi eserleri de yerlerinde bıraktıracak ilmî olarak da mahallî ehemmiyetlerini arttırmalıdır¹.

Mezkûr defter “mecmua”de Tire’de Ahmed Necib Paşa kütüphanesine 1318 (1900)de vakfedilmiş. Başından noksan sahifeler vardır. Kitap “Divanı Farisi” diye kayıtlıdır ve öyle bulunur. Belki kaybolan baş sahifesinde tezhib de vardı. En başta “Elabduz Zaif” İmad bin Mes’ud el Semerkandî.. ismi sonunda geçiyor.

Alâ Cenabus Sultan ibnüs Sultan Zıllullahi Taalel mennan.. Fahrüd Devletü vel Milletü ved Dünya ved Din Çelebi İsa Bey bin Mehmed bin Aydın lazâlet râyâtı saltanehu... diye devamlı ibaresinden sonra büyük bir manzume şöyle başlıyor:

طيك الدنيا عيسى نجيب محمد
اماني كنا نرتجي الله سرمدًا

Devrinin yazısıyla kayıtlıdır. Altunla yazılmış şu ibareden sonra tekrar bir kasidei medhiye Farsça olarak:

جیست صافی جوهری همچون خرد روشن روان
آشی سیال کابی منعقد دارد مکان

Yine altunla:

فخر دنیا و دول عیسی بیک آن شاهی که هست ابدالله ملکه و اجری فی بحر المراء فلکه

Sonra medhiyei Farisiye. Sonunda da İsa Bey’e dua:

خلداالله ملکه وللعبد الضعیف بمدحه فی الربیعیات

Diğer bir şürde “Fahri dîn İsa” ismi geçer. Diğer birinde:

“Çelebi fahri mülk İsa Beyk” ibaresi vardır Bir diğeri surhla

وللعبد فی مدحه خلد ملکه بدین
سلطان زمان و حامی دین
عیسی بن محمد بن آیدین

Bütün bu Arapça ve Farsça ve güzel yazılarla itina ile âbâdi kâğıtlı bu sahifelere geçirilen medhiyelerde “İsa Beyk” isimlerini sık sık görürüz. Ayrıca

Tekrar “Fahri Mülk ve Mülük İsa Beyk” bu ibarelere birkaç misaldir. Medhiyeler zengin sahifeler doldurduktan sonra diğer

¹ Bu mecmuayı Tire kütüphanesinde 1944 yılında gördüm. Numara ile fihriste kaydedilmemişti. Tasnif edilmiyen eserler meyanında bulunabileceğini bana söylemişlerdi. Belki Divanı Farisi diye bulunabilir,

mühim ve bizce İsa Bey'in bu hususî defterine onun ilgilendiği birçok bilgiler istinsah edilmiştir. Bunların başında hemen bu mecmuanın yegâne Türkçe kayıdır, diyebiliriz. İzahatını bir başka yazımıza bırakarak takdim kısmını alıyorum:

Süryanîler hesabınca:

Her ayı kaçan girdugini bilmek dilersen evvelâ gör ki Tarihi hicret ol yıl kaçındadır.

811¹ yılını kim anda Âdem Nebî tarihinin 6916 sı mecmuaten tarh ile bâkî ne kalırsa yirmi sekize dek yâ dahi aşağı hatırında dut ve eğer yirmi sekizden ziyade kalırsa yirmi sekizin dahi tarh eyle. Baki ne kalırsa “بیست و هشت” cedveline yani yirmi sekiz uyakim aylar onların gayrıdır. Nazar ile ol baki kalan adedi herhangi evde bulursan evvelki evden ki anda bir yazılır. Satır üslûbunce her satır yedişer evdir. Say tâ ol adedi bulduğun eve gelince ol evi dahi bin say gör. Ne kadardır ve andan her ayın bir harfi vardır. Ol harfi dahi hesabı tarikince gör ne kadar olur ve bu harf adedini ve ol sayduğun evler adedini cem' ile gör ne kadar olur. Yek şenbede say tâ ol cem ettiğin adet tamam olunca her ne günde tamam olursa ol gün istediğin ayın evvelidir.

Orta güz ayı	Akrep	ا (اخنورس)	Teşrinievvel	31
Son güz ayı	Kavs	د (ینورس)	Teşrinisani	30
İlk kış ayı	Cedi	و (زبورس)	Kânunuevvel	31
Orta kış ayı	Delu	ب (ینارس)	Kânunusani	31
Son kış ayı	Hut	Floras	Şubat	28
İlk yaz ayı	Hamel	Martis	Azer	31
Orta yaz ayı	Sevr	Abrilis	Nisan	30
Son yaz ayı	Cevza	Mayıs	Ayar	31
İlk yay ayı	Seretan	Ovenis	Haziran	30
Orta yay ayı	Esed	Ovulis	Temmuz	31
Son yay ayı	Sünbüle	Ağustos	Ab	31
İlk güz ayı	Mizan	Septori	Eylül	30

Takvim Süryaniler hesabıncadır. Türkçe İzahları mühimdir. İsa Bey'e medhiyelerden sonra gelmektedir.

Sonra büyük İslâm mütefekkirlerinin Arapça ve Farsça güzel örnekleri vardır. Bu kayıtların İsa Bey'in hususî mecmuasında yer aldığına göre mumaileyh Arapça ve bilhassa Farsça bilmektedir. Zira bu toplama eseri arasına okuyabilmek için el altında bulundur-

maktadır. Eğer kendisinin ise pek de güzel olan bir yazı ile iktibaslar mevcuttur. Bizce bunun tahkiki mümkün değildir.

Şu zevatin sözleri sıralanmıştır. Arapçaların altlarında Farsça tercümeleri kelimelerin altında kelimeler olarak vardır:

İbni Sina. Hazreti Ali. Mansürül Hallacül Bağdadî. Hüseyin bin el Mansurül Hallac. Ebul Mugis el Hallac ilâ Ebil Abbas bin Atâ. Şahabüddin Sühreverdi. Bediüzzaman Hemedânî. Celâlüddin Harezşâh. Mahmud-ul Verak-ül Fâzıl. Serâcüddin-ül Urmüvi. Mecnun ül Amiri. Kutbüddin Şirâzî. Ebil alâ ül Maari. İshak üş Şirâzi. İmam-ül Müttekin Zeynül Abidin. Necmüddin ül Kübra. Sâhibül Miftah. Sâhibül Keşşaf. Sadrüddin el Konevi. Hâce Nasîrüddin el Tusi. Ebulbekir Razi.

Sadreddin Konevî'nin mektubu başında şu ibare vardır:

— نسخة مکتوب الشیخ الاعظم مقتدی مشایخ العالم صدر الملة والدين القونوی قدس الله سره
الی حکیم المحقق خواجه نصرالدين الطوسی رحمة الله
2 sahife. Hoca Nasirüddin.
— نسخة جواب حکیم المحقق من مکتوب الشیخ قدس سرهما

ilâve keza 5.5. sahife. Kezâ

7 sahife — نسخه جواب حضرت صدرالدين از مکتوب خواجه نصرالدين قدس الله روحهما

Bundan sonra 20 sahife Farsça diğer bir risale mevcut.

En sonda 20 sahife Ebubekir Razi'nin Kitabül Havî namında 30 cildlik meşhur tıbbî külliyyatının veca'ların teskini ve sürülecek ilâçlar, Veca'ların yerleri delâletleri ve nevilerinin tafsili hakkında tercümei

ترجمه باو صدوس وهفتم از کتاب الحاوی فی الطب للحکیم المحقق جالینوس زمانه بقراط
اوانه محمد بن زکریا الرازی ، در تسکین اوجاع و بیان کادات و ادله مواضع اوجاع
وتفصیل انواع yazılı

İsa Bey'in hususî mecmuasında bu makalenin Farsçaya tercümesinin bulunması dikkate değer. Acaba böyle ağırlardan mı muztarıbdı? diye akla gelmektedir.

Defterde bilhassa Hazreti Ali ve İbni Sina sözleri, Mansurül-Hallacül Bağdadî'den Arapça 4 şiir. Farsça tercümeleriyle birlikte mevcuttur.

